

Az MTA Szociológiai Tudományos Bizottság Szociális Munka Albizottságának ajánlása a szociálpedagógiára irányuló kutatásokra

A Szociális Munka Albizottság szerint a szociálpedagógiára irányuló kutatások szükségszerűen érintik azokat a kérdéseket is, melyek szokásosan részét képezik a szociális munkára irányuló kutatásoknak. A két kutatási terület kikerülhetetlen összefüggése miatt a Szociális Munka Albizottság a maga részéről szempontokat és javaslatokat fogalmaz meg a szociálpedagógiai kutatást végzők számára.

Az ajánlás célja, hogy felhívja a szakterületen tevékenykedő kutatók figyelmét azokra az elvekre, amelyek alapján, és azokra a kutatási területekre, témákra, amelyekkel érdemes kiemelten foglalkozniuk, továbbá, hogy orientálja az érintett szakembereket, kutatói műhelyeket, teameket, a tudományos diákköri tevékenységet folytatókat, a doktori iskolák témavezetőit és hallgatóit.

Az ajánlás által figyelembe vett fő szempontok a következők voltak:

A nemzetközi gyakorlatnak megfelelően a jövőben az elméleti kutatások mellett célszerű megteremteni a szociálpedagógiai tematikájú empirikus kutatások hazai tradícióit, hogy szilárd módszertani alapokon nyugvó adatok és azokon alapuló elemzések álljanak rendelkezésre a szociálpedagógia hazai helyzetéről.

A szociálpedagógiai kutatás során tekintettel kell lenni a szociálpedagógiát – a szociális munkához hasonlóan – meghatározó sarokpontokra: arra, hogy a hivatásnak társadalmi küldetése van; hogy gyakorlatát egyidejűleg sokféle faktor alakítja; hogy szakmaisága interprofesszionális jellegű, végül pedig arra, hogy a felsőfokú szociálismunkás- és szociálpedagógus-diplomával rendelkezők jelentős mértékben, azonos munkakörben, azonos munkát, feladatot végeznek, és hogy ugyanakkor e tevékenység sajátos vonásokkal is bír.

Bármely szociálpedagógiai kutatásnak az ad létjogosultságot, hogy a szociálpedagógia a szociális és a pedagógiai területek találkozási pontján helyezkedik el. Ezért szükséges lenne olyan kutatásokat kezdeményezni és folytatni, amelyek a nevelés és a segítő tevékenység találkozási területeit vizsgálják és elemzik, és amelyek e tevékenységekhez interdiszciplináris háttérrel és kerettel biztosítanak.

Az alábbi kutatási problematikák, kérdések és témák tovább bővíthetők és strukturálhatók.

I. A szociálpedagógiai kérdés vizsgálata általában

- A szociálpedagógiáról alkotott ítéletek, meggyőződések, vélekedések, hivatás és identitás.
- A szociálpedagógia relevanciája, kétféle identitása, társadalmi küldetése és a szakmai célok elemzése; a szociálpedagógus-végzettségű dolgozók kétféle identitása.
- A szociálpedagógiai beavatkozások alkalmazása társadalmi és szociális problémák, illetve következményeik kezelése céljából (például társadalmi kirekesztés, szegénység, rasszizmus stb. esetén).
- A szociálpedagógiai tevékenység társadalmi, szakpolitikai, szakmai és egyéni kontextusa, ezek összefüggései, különösen a társadalmi befogadás és integráció tekintetében.
- A társadalmi tényezők felismerése és minősítése a szociálpedagógusok által kezelt esetekben.
- A szociálpedagógiai tudások és kompetenciák rendszerezése, fogalomrendszerének alakulása, változásai.
- A szociálpedagógia viszonya a társtudományokkal (szociális munka, szociológia, pedagógia, egészségtudomány, társadalom- és szociálpolitika, politológia, jogtudomány, közgazdaságtan stb.) és társszakmákkal (szociális munka, pedagógia, orvoslás és ápolás, közösségfejlesztés, ifjúsági munka, művelődés-kultúra, művészetek, szabadidő, sport, közigazgatás, rendészet, igazságszolgáltatás stb.).
- Gyermekjólét, gyermekvédelem és szociálpedagógia.
- A különböző elméleti modellek alkalmazhatósága, hatékonysága a gyakorlatban, modellalkotási kísérletek.
- A szociálpedagógiai tevékenység hazai kutatási eredményeinek rendszerező bemutatása.
- A szociálpedagógiai kutatások metaelemzése.
- A szociálpedagógusok tevékenységének komparatív elemzése Magyarországon, illetve a különböző fejlődési vonalat követő más országokban.

II. A szociálpedagógiai tevékenység empirikus vizsgálata

- A szociálpedagógus-végzettséggel rendelkezők foglalkoztatásának jellemzői Magyarországon és külföldön: elhelyezkedés és mobilitás; ágazatok, munkakörök; az ellátott szakmai feladatok jellege.
- A szociálpedagógus-végzettséggel rendelkezők munkavégzése a szociális ágazat segítő munkaköreiben; a szociális munka közös, illetve a szociálpedagógia sajátos elemeinek alkalmazása.
- A szociálpedagógusok tevékenysége azokon a területeken, ahol sajátosan kapcsolódnak össze a szociális és a nevelési aspektusok; e munkakörök,

problémák, szolgáltatásokat igénybe vevők/kliensek, módszerek jellegzetességei, az interprofesszionális lehetőségei.

- A szociálpedagógusok tevékenysége a közösségi nevelés területein; a szociálpedagógia és más szakterületek tudásának, képességeinek alkalmazása.
- A szociálpedagógiai tevékenység folyamatában alkalmazott egyes megoldásfókuszú megközelítések, munkaformák és módszerek (kommunikáció, jelzőrendszer, tanácsadás, prevenciók, proaktivitás, konfliktuskezelés, mediálás, resztoratív technikák stb.) hatékonysága a kezelt esetekre irányuló intervenciók során.
- A módszerkultúra bővítésének lehetőségei és eredményei, a különböző kísérletek, modellek és projektek (biztos kezdet, gyermekházak stb.) hatásai; az egyes ellátási területeken alkalmazott eszközök, módszerek elérhetősége, problémái.
- A szociálpedagógusok által kezelt esetek keretében a problémát befolyásoló faktorok empirikus vizsgálata a makroszinttől a mikroszintig.
- Esetleírások a szociálpedagógusok gyakorlatából; az esetek komplex elemzése.
- Az alacsonyküszöbű szolgáltatások, a gyermekjóléti szolgálatok-központok és az ott dolgozók (pl. esetmenedzser, jelzőrendszeri koordinátor, tanácsadó stb.) működése.
- A szociális szakértelem bevitele az iskolába: az iskolai szociális munka/munkás szerepe és lehetőségei.
- A szakemberek és az önkéntesek/laikusok együttműködése.
- Az információs társadalom és a digitális kultúra hatásai és lehetőségei.
- A szociálpedagógiai technikák bevezetését szolgáló előzetes hatásvizsgálatok készítése.
- Minőségbiztosítás a szociálpedagógiai tevékenységben.
- A szociálpedagógus szakmai személyisége, szerepei és azok változásai.
- A szociálpedagógusok, a szociális munkások és a pedagógusok együttműködésének lehetőségei.
- Az etikai dilemmák kérdése, azok feloldásai a gyakorlatban.
- Szupervízió a szociálpedagógiában.

III. A szociálpedagógiai tevékenység különböző szegmenseinek vizsgálata az egyes problémák tükrében, különös tekintettel a gyermekvilágra és az ifjúságra

- Gyermek napközbeni ellátása, gyermekek a lakókörzetben, az utcán, a köztereken, a plázákban
- Szabadidőgondok hét közben, hétvégén, vakációban
- A változások okozta problémák: intézmények közötti átmenetek – óvodából iskolába, iskolából munkahelyre, válás, tartós betegség és felépülés, fontos személy elvesztése, költözés, lakhatás elvesztése
- A korai gyermekkor problémái
- A különböző stressz hatások kumulálódása és következményei

- A halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek és családjaik élete, életvitele
- A roma családok életviszonyainak hatása a gyerekekre és a fiatalokra
- Szenvedélyproblémák: alkohol és droghasználat, dohányzás, játékszenvedély, internetfüggőség stb.
- Iskolafóbia, iskolakerülés, drop out – az intézményes nevelés-oktatás rendszeréből való kimaradás
- A gyermek- és fiatalkori bűnözés, pártfogói tevékenység
- A gyermekek elhanyagolása, lelki, fizikai, szexuális bántalmazás és erőszak, pedofília
- Gyermek- és fiatalkori prostitúció
- Magatartási problémák, tanulási nehézségek-képtelenségek
- Az iskola diszfunkcionális működésének hatásai
- Az iskola és a családok, az iskola és más humán szolgáltatások együttműködésének zavarai
- Tartós betegséggel, fogyatékossgal élő gyerekek és családjaik
- A gyermekek védelembe vétele, az örökbefogadás, az állami gondozásba vétel
- A nevelőszülői tevékenység
- A tinédzserkori terhesség, szülők
- A bentlakásos intézményi keretek közötti gondozás, ellátás, nevelés problémái
- A korai gyermekmunka
- A fiatalkori munkanélküliség

IV. A szociálpedagógus-képzés kutatása

- A képzés interdiszciplináris és interprofesszionális jellege.
- A szociális szolgáltatások, a szolgáltatásokat igénybe vevők (kliensek) szükségletei és a képzés viszonyrendszere, a képzés és szakmai valóság azonosságai, különbözőségei.
- A különböző szintű, formájú képzések tartalmi kérdései.
- A képző folyamatok, különös tekintettel a tanárok és diákok, a diákok egymás közötti és a tanárok egymás közötti együttműködésének metszeteiben.
- A képzésmethodikai kultúra változásai és fejlődése, fejlesztése, különös tekintettel a korszerű tanulásirányítási módszerek, eszközök, keretek alkalmazásával (saját élményű – tapasztalati, reflektív, dialogikus, transzformatív, konstruktív stb. tanulás).

Összeállította: Budai István és Szöllősi Gábor